



EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE  
OF ECONOMIC RESEARCH

---

Rävala 6 19080 Tallinn tel 668 1242 faks 668 1240 e-post eki@ki.ee

**Illegaalsete tubakatoodete  
tarbimine ja kaubandus Eestis 2008  
(elanike hinnangute alusel)**

Tallinn  
Aprill 2009

Aruande koostaja: Evelin Ahermaa

Eesti Konjunkturiinstituut

Rävala 6 19080 Tallinn

tel 668 1242

e-mail: eki@ki.ee

<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

## SISUKORD

|                                                                                          |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Sissejuhatus .....                                                                       | 3  |
| 1. Eesti elanike suitsetamisharjumused .....                                             | 4  |
| 1.1. Suitsetamise levik Eestis .....                                                     | 4  |
| 1.2. Legaalsete sigarettide eelistamise põhjused .....                                   | 6  |
| 1.3. Sigarettide hankimine välismaalt .....                                              | 8  |
| 2. Elanike eksperthinnangud sigarettide illegaalse kaubanduse kohta.....                 | 10 |
| 2.1. Illegaalsete kaubanduse aspektid .....                                              | 10 |
| 2.2. Illegaalsete kaubanduse piiramise meetmed .....                                     | 12 |
| 3. Illegaalsete sigarettide isiklik tarbimine.....                                       | 14 |
| 3.1. Illegaalsete sigarettide kättesaadavus.....                                         | 14 |
| 3.2. Illegaalsete sigarettide tarbimine.....                                             | 16 |
| 4. Illegaalsete sigarettide osakaal sigaretiturul.....                                   | 20 |
| Kokkuvõte .....                                                                          | 22 |
| Lisad                                                                                    |    |
| Lisa 1. Küsitlustulemuste protsentjaotused.....                                          | 23 |
| Lisa 2. Küsitlustulemuste protsentjaotused sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes..... | 27 |
| Lisa 2.1. Elanike suitsetamisharjumused .....                                            | 27 |
| Lisa 2.2. Illegaalsete sigarettide ostmise 2008. aastal .....                            | 28 |
| Lisa 2.3. Pidevalt tegutseva illegaalsete sigarettide müügikoha/ müüja teadmine .....    | 29 |
| Lisa 3. Küsitletud kogumi iseloomustus .....                                             | 30 |

## SISSEJUHATUS

Aktiisimaksu rakendamise ja sellest tuleneva kõrgema hinna kaudu püüavad arenenud riigid tubakatoodete tarbimist vähendada ning aktiisitulul arvel korvata ka teatud määral tarbimisest tekitatud kahjusid. Legaalse tubakatoodete kõrgem hind ahvatleb aga omakorda salakaubitsejaid, kes püüavad teenida kasumit odavama kauba pakkumisega, tasumata riigimakse. Eestis aktiveerus sigarettide illegaalne kaubandus 1990ndate lõpus ning on olnud probleemiks käesoleva ajani, mõjutades oluliselt sigaretiturgu ning vähendades maksulaekumisi.

Eesti Konjunkturiinstituut (EKI) on tegelenud tubakaturu uuringutega alates 1998. aastast. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel on antud töö raames uuritud sigarettide illegaalse kaubanduse problemaatikat. Kuna sigaretid moodustavad Eestis tubakatoodete tarbimises valdava osa ning muude tubakatoodete (nt sigarid, sigarillod, suitsetamistubakas jne) tarbimine pole olulise tähtsusega, siis on käesolevas töös analüüsitud sigarettide kaubandust ja tarbimist. Töö eesmärgiks on välja selgitada illegaalsete sigarettide osakaal sigarettide kogukaubanduses ning illegaalse kaubanduse poolt riigile tekitatud eeldatav maksutulukaotus.

Illegaalsete sigarettidena on töös käsitletud sigarette, millede ostmisel ja tarbimisel elanik teadis, et need olid müüdud seadusevastaselt ning neilt polnud makstud nõutavaid riigimakse, samuti sigarette, mis toodi suitsetajatele välismaalt ning mille eest suitsetaja maksis raha.

Töö on jaotatud neljaks peatükiks:

1. ülevaade suitsetamise levikust, legaalse sigarettide eelistamisest ning sigarettide hankimisest välismaalt;
2. küsitlute ekspertarvamused sigarettide illegaalse kaubanduse kohta;
3. illegaalsete sigarettide suitsetajate isiklikud kokkupuuted salasigaretidega;
4. koondülevaade illegaalsete sigarettide osakaalust sigaretiturul ning hinnang riigi maksutulukaotusele.

Analüüsi tulemused kajastavad 2008. aasta olukorda ning muutusi perioodil 1998-2008. Uurimistöö tugineb 1092 Eesti elaniku kirjalikule küsitlusele (teostatud 2008. a novembris). Küsitletud kuuluvad EKI tarbijate paneeli koosseisu ning esindavad läbilõiget Eesti elanikest soo, vanuse (18-74 eluaastat), rahvuse, regiooni, elukoha, hariduse ja netosissetuleku (leibkonnaliikme kohta kuus) järgi. Representatiivsuse tagamiseks on tulemused vanuse, soo, rahvuse ja regiooni järgi kaalutud. Küsitlustulemuste üldjaotused on toodud lisas 1 ning sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes valikuliselt lisas 2. Küsitletud kogumi iseloomustus on esitatud lisas 3.

# 1. EESTI ELANIKE SUITSETAMISHARJUMUSED

## 1.1. Suitsetamise levik Eestis

Suitsetamisharjumuste uurimisel on arvesse võetud nii legaalsete kui illegaalsete sigarettide tarbimist ning uuring põhineb 18-74 aastaste hinnangutel. Uuritud on suitsetajate osakaalu, suitsetamise sagedust (st kas tegemist on igapäevase suitsetamisega või suitsetatakse harvemini), suitsetamisharjumuste muutumist 2008. aasta jooksul ning selle põhjuseid, samuti võimalikke muutusi 2009. aastal. Tulemusi on võrreldud EKI varasemate uurimuste andmetega, neist esimene viidi läbi 1979. aastal.

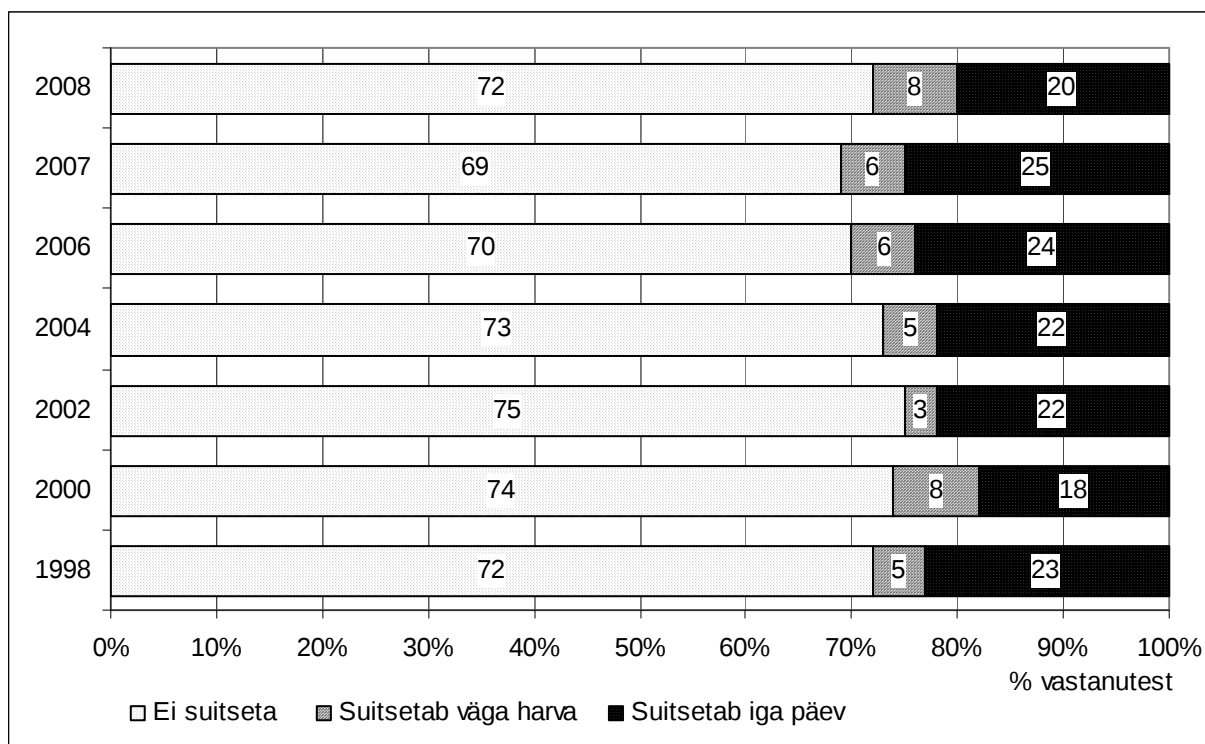
Täiskasvanud elanikkonnast suitsetas 2008. aastal 28% (seejuures oli igapäeva-suitsetajaid 20% ja harvem suitsetajaid 8%). Võrreldes 2007. aastaga, on suitsetajate osakaal 3%-punkti vähenenud. Pikema perioodi võrdlus näitab, et kui 1990ndate lõpus oli suitsetajate osakaaluks samuti 28%, siis 2000ndate alguses see mõnevõrra vähenes, hakates aga aastatel 2003-2004 taas tõusma (vt joonis 1.1). Igapäeva-suitsetajad märkisid küsitlusel ka kogused, kui palju sigarette nad keskmiselt päevas suitsetavad; tulemustest järeldus, et keskmine igapäeva-suitsetaja poolt tarbitav kogus on nende endi hinnangul 15 sigaretti päevas<sup>1</sup>. Need, kes suitsetavad vahetevahel, teevad seda enamasti mõnel üritusel või konkreetses seltskonnas ning seega ei tarbi sigarette iga päev.

Sarnaselt varasematele aastatele on suitsetamise ja vanuse vahel järgmine seos: mida noorem on elanikkond, seda suurem on suitsetajate osakaal. Samas on alla 30-aastaste hulgas teistest vanusegruppidest enam neid, kes ei suitseta iga päev, vaid harvem. Hariduse järgi on suitsetajaid kõige vähem kõrgharidusega elanike hulgas (19%), samas alg- või põhiharidusega elanike seas on suitsetajaid 41%. Regionaalselt on suitsetajaid enim Kirde-Eesti inimeste seas. Keskmisest enam on suitsetajaid ka väiksema sissetulekuga elanike hulgas. Täiendavalt on sotsiaal-demograafiliste tegurite lõikes elanike suitsetamisharjumused esitatud lisas 2.1.

Meeste ja naiste lõikes saab suitsetajate osakaalu kohta teha võrdlusi lisaks viimastele aastatele ka 1970ndate, 1980ndate ning 1990ndate lõpuga, mil EKI viis läbi vastavad uuringud. Tabelis 1.1 toodud tulemustest on näha, et 1979. ja 1989. aastal suitsetas Eestis kolmandik täiskasvanutest, seejuures peaaegu iga teine mees ning peaaegu iga viies naine. 1970ndate ja 1980ndate lõpuga võrreldes on suitsetamine vähenenud meeste seas ning kasvanud naiste hulgas.

---

<sup>1</sup> Antud kogus on tarbijate poolt alahinnatud, mida näitavad sigarettide müügiandmed (vt 4. ptk).



Joonis 1.1. Suitsetamise levik Eestis

Tabel 1.1. Suitsetajate osakaal soo järgi (% vastanutest)

|            | 1979 | 1989 | 1999 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| Mehed      | 49   | 48   | 38   | 40   | 38   | 37   | 38   | 40   | 36   |
| Naised     | 18   | 19   | 20   | 23   | 21   | 21   | 22   | 22   | 20   |
| Keskmiselt | 34   | 34   | 29   | 30   | 27   | 27   | 30   | 31   | 28   |

Küsitlusel uuriti elanike käest, kuidas on nende suitsetamisharjumused 2008. aasta jooksul muutunud ning mis oli muutuste põhjuseks. Tulemustest selgus, et 2008. aasta jooksul suitsetanutest hakkas 38% suitsetama vähem ning 6% loobus sellest üldse, samas 6% hakkas suitsetama rohkem; oma harjumusi ei muutnud pooled suitsetajad. Suitsetamist vähendanuid või sellest loobunuid oli enim üle 64-aastaste hulgas. Keskmisest rohkem vähendasid suitsetamist ka maaelanikud ning regionaalselt Lääne-Eesti inimesed, samuti kõrgemasse tulugruppi kuuluvad elanikud. Kõige vähem muutsid oma harjumusi Kirde-Eesti suitsetajad ning mitte-eestlased.

Suitsetamisharjumuste muutmist mõjutas enim 2008. aastal aset leidnud tubakatoodete aktsiisimäära tõusudest<sup>2</sup> tingitud sigarettide kallinemine. Suitsetamist vähendanud või sellest loobunud elanikest märkis küsitlusel 58%, et põhjuseks oli suitsetamise muutumine liiga kalliks (enim nimetasid madalama haridusega ja väiksema sissetulekuga inimesed). Samas ajendasid iga

<sup>2</sup> Fikseeritud määr 1000 sigareti kohta: 275 kr → 360 kr (alates 01.01.08) → 500 kr (alates 01.07.08).  
Proportsionaalne määr: jaehinnast 26% → 28% (alates 01.01.08) → 31% (alates 01.07.08).

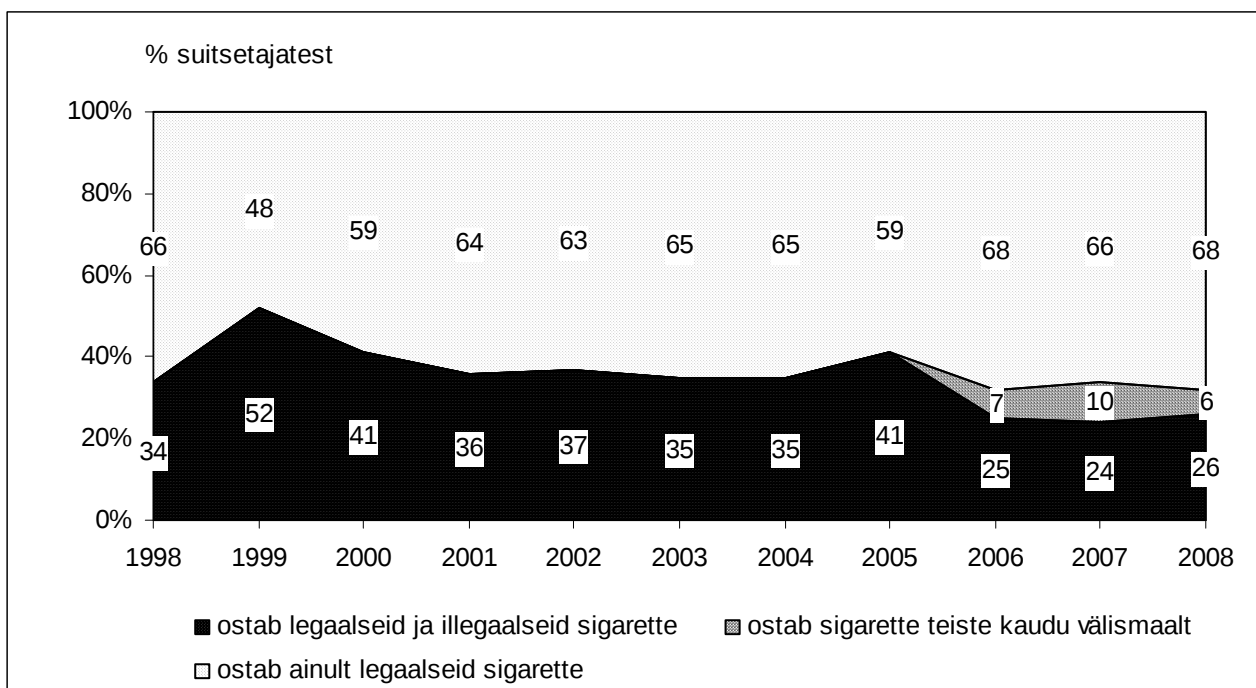
kolmandat suitsetajat oma harjumusi muutma terviseprobleemid (eelkõige vanemaid inimesi) ning iga neljas tegi seda seetõttu, et suitsetamine on ebamugavam (nt avalikes kohtades suitsetamise keelu tõttu; enim märkisid kõrgharidusega ja suurema sissetulekuga inimesed). Suitsetamist vähendanud või sellest loobunud inimestest 16% tõi aga välja asjaolu, et tegi seda oma lähedaste pärast (enim nimetasid kõrgharidusega elanikud ning alla 30-aastased).

Küsitlusel prognoosis 34% suitsetajatest, et hakkab 2009. aastal vähem suitsetama, 18% suitsetajatest püüab sellest üldse loobuda ning 22% ei plaani oma harjumusi muuta, ülejäänud ei osanud hinnangut anda.

## **1.2. Legaalsete sigarettide eelistamise põhjused**

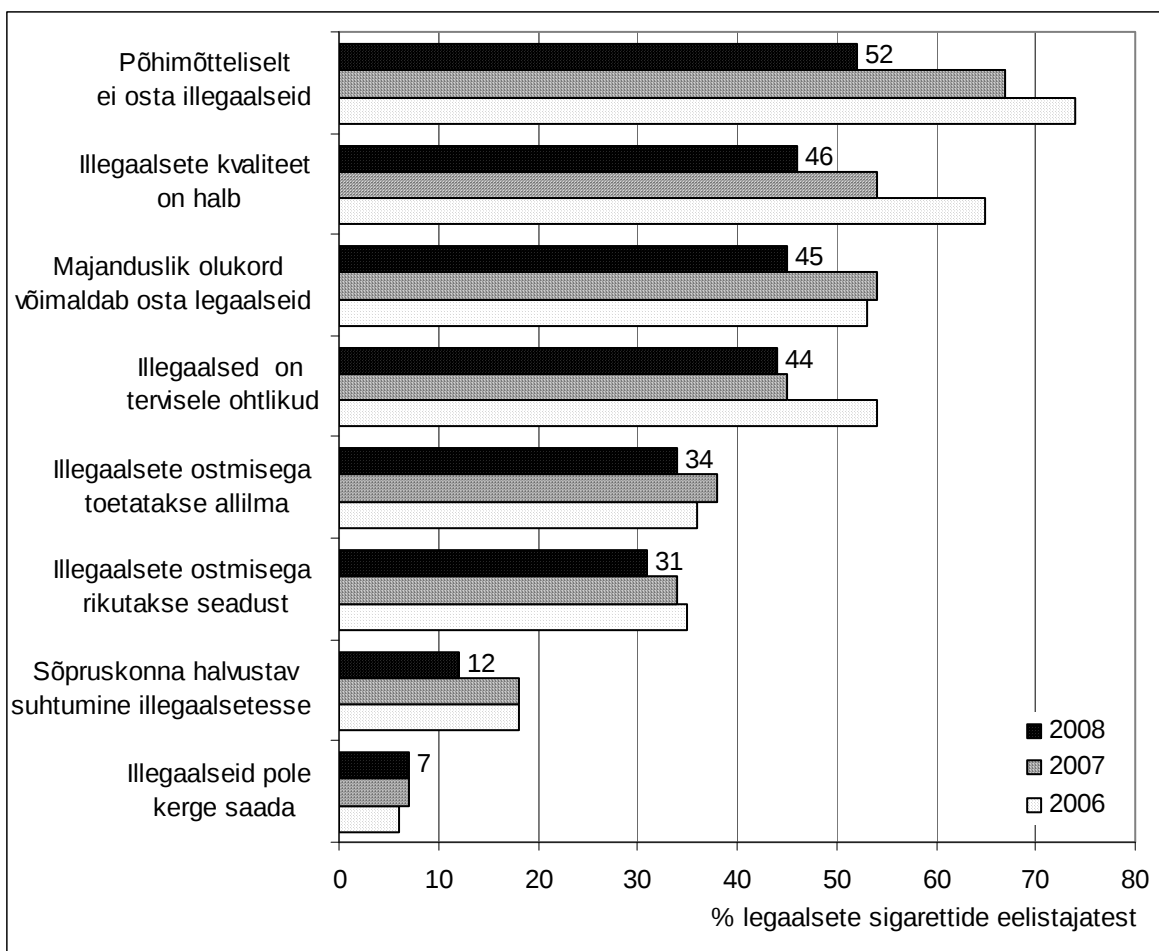
Sigarettide ostmisel eelistab enamus suitsetajatest legaalseid sigarette, kuid suur osa suitsetajaid teeb mõnikord või pidevalt valiku ka illegaalsete sigarettide kasuks. Käesolevas alapeatükis leiab käsitlemist legaalsete sigarettide eelistamine ning selle põhjused, illegaalsete sigarettide ostmise põhjused on toodud alapeatükis 3.2.

Ainult legaalseid sigarette ostis 2008. aastal enda hinnangul 74% suitsetajatest (2007. a 76%). Legaalsete sigarettide eelistajaid on enim suurema sissetulekuga ning kõrgharidusega suitsetajate hulgas, samuti eestlaste, tallinlaste ja naiste seas (täiendavalt vt lisa 2.2). Kui võrrelda eelistuste muutumist ajas, siis jooniselt 1.2 nähtub, et legaalsete sigarettide eelistajaid oli oluliselt vähem 1990ndate lõpus, mil iga teine suitsetaja ostis ka illegaalseid sigarette. 2000ndatel on legaalseid sigarette hakatud rohkem eelistama ning peale Eesti liitumist Euroopa Liiduga muutus olukord ka piirikaubanduse osas. Euroopa Liidu liikmesriikidest võib vähemalt 18 aasta vanune reisija tuua isiklikuks tarbimiseks maksuvabalt kuni 800 sigaretti päevas, väljastpoolt Euroopa Liitu kuni 200 sigaretti. Seda võimalust on kasutatud naaberriikidest sigarettide hankimisel, kuna Lätis ja Venemaal on sigarettide hinnatase olnud Eesti omast madalam. EKI viis 2006. aastast meetodikasse sisse muudatuse, nimelt hakati eraldi uurima ka sigarettide välismaalt hankimist. Viimast saab ühelt poolt liigitada legaalseks tegevuseks (juhul kui suitsetaja toob endale sigarette isiklikuks tarbeks lubatud koguses), teiselt poolt on aga tegemist illegaalse kaubandusega (juhul kui suitsetajale toob sigarette üle piiri keegi teine ja müüb need talle Eestis). Selliseid suitsetajaid oli 2008. aastal 6%, kes enda hinnangul illegaalseid sigarette ei ostnud, samas aga palusid kellelgi teisel endale sigarette raha eest välismaalt tuua või ostsid teiste poolt välismaalt toodud ja müügiks pakutud sigarette (võrreldes 2007. aastaga, on osakaal vähenenud 4%-punkti). Enda sellist ebaseaduslikku tegevust legaalseks hindavaid suitsetajaid oli piirkondlikult enim Lõuna-Eestis ja Kirde-Eestis. Sigarettide välismaalt hankimise kohta on eraldi analüüs toodud alapeatükis 1.3.



Joonis 1.2. Legaalseid ja illegaalseid sigarettide vahel valiku tegemine

Legaalseid sigarette eelistavad suitsetajad märkisid küsitluses oma eelistuste peamise põhjusena (vt joonis 1.3), et nad ei soovi salakaupa osta põhimõtteliselt. See oli peamiseks põhjuseks ka 2007. ja 2006. aastal, kuid siis märkis seda väga tähtsa põhjusena rohkem suitsetajaid. Oluliseks põhjuseks on jätkuvalt ka arvamus, et salasigaretide kvaliteet on halb. Salasigarette peetakse tervisele ohtlikuks, seega hinnatakse legaalseid sigarettide kvaliteeti usaldusväärsemaks ning rohkem kontrollitumaks (ehkki osa illegaalselt müüdavaid sigarette on seaduslikult ja kontrollitult toodetud, kuid illegaalselt müüdud). Samas hinnati 2008. aastal halba kvaliteeti ja ohtu tervisele vähem tähtsaks kui varasemalt. Peaaegu pooled legaalseid sigarettide suitsetajad märkisid, et nende majanduslik olukord võimaldab osta seaduslikku kaupa ning see on nende jaoks väga oluline põhjus. Samaselt varasematele aastatele ei soovi kolmandik legaalseid sigarettide eelistajatest illegaalset kaupa osta, et mitte rikkuda seadusi ning toetada allilma. Vähem oluliste põhjustena nimetati sõpruskonna halvustavat suhtumist illegaalseid sigarettide tarbimisse ning salasigaretide rasket kättesaadavust.



Joonis 1.3. Legaalsete sigarettide eelistamise põhjused

### 1.3. Sigarettide hankimine välismaalt

Sigaretituru uurimismetoodikasse viis EKI 2006. aastast sisse muudatuse, et selgitada välja, mil määral on sigarettide tarbimine mõjutatud nende hankimisest välismaalt. Selleks uuriti suitsetajate käest, kas nad ostavad sigarette endale tagavaraks, kas sigarette muretsetakse välismaalt ning kui suure osa tarbimisest moodustavad välismaalt pärit sigaretid.

Küsitlustulemustest selgus, et 12%-l suitsetajatel on pidevalt olemas sigarettide tagavara ning 32% suitsetajatest muretseb sigarette mõnikord varuks. Võrreldes 2007. ja 2006. aastaga, on pidev varumine vähenenud (2006-2007 oli sigarette pidevalt varuks igal viiendal suitsetajal). Sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes on pidevalt sigarette varuks ostvate suitsetajate osakaal kõrgem üle 64-aastaste, madalamasse tulugruppi kuuluvate inimeste, mitte-eestlaste ning Kirde-Eesti elanike seas.

Välismaalt oli endale 2008. aasta jooksul ise sigarette ostnud 24% suitsetajatest (2007. a 27% ja 2006. a 24%), 15% suitsetajatest palus neid endale tuua ning 9% suitsetajatest ostis teiste poolt välismaalt toodud sigarette, mida ise ei tellinud, aga mida pakuti osta (selliseid suitsetajaid oli 53%, kes ise ega teiste kaudu välismaalt sigarette ei hankinud). Teiste kaudu sigarettide välismaalt hankimist kasutati ka varasematel aastatel: 2007. aastal 23% ning 2006. aastal 20% suitsetajatest. Välismaalt sigarettide hankimine on rohkem levinud mitte-eestlaste seas ning ka madalama sissetulekuga suitsetajate hulgas. Regionaalselt eristub Kirde-Eesti, kus suitsetajate hulgas on nii ise välismaalt sigarettide toomine kui nende ostmine teiste kaudu väga levinud: 54% suitsetajatest ostis endale ise, 25% palus teistel tuua ning 16% ostis teiste initsiatiivil toodud ja müügiks pakutud sigarette (selliseid suitsetajaid, kes ise ega teiste kaudu välismaalt sigarette ei hankinud, oli 22%).

Kuna sigarettide hinnatase on Lätis ja Venemaal olnud odavam kui Eestis, siis on nad välismaalt sigarettide hankimisel olnud peamisteks sihtriikideks. Korrelatsioonis sellega, et kõige aktiivsemalt muretsevad endale välismaalt sigarette Kirde-Eesti elanikud, on peamiseks sigarettide välismaalt hankimise kohaks Venemaa ning ta osakaal on aasta-aastalt suurenenud (vt tabel 1.2). Peale Venemaa ja Läti on 19% suitsetajaid ise ostnud sigarette ka teistest riikidest, kuid seda peamiselt väikses koguses turismi- või ärireisil viibides.

Tabel 1.2. Välismaalt sigarettide hankimise eelistused riikide osas

|             | % suitsetajatest,<br>kes ostsid ise<br>välismaalt |      |      | % suitsetajatest,<br>kes palusid<br>välismaalt tuua |      |      | % suitsetajatest,<br>kes ostsid teiste<br>initsiatiivil toodut |
|-------------|---------------------------------------------------|------|------|-----------------------------------------------------|------|------|----------------------------------------------------------------|
|             | 2006                                              | 2007 | 2008 | 2006                                                | 2007 | 2008 | 2008                                                           |
| Venemaa     | 41                                                | 44   | 66   | 68                                                  | 71   | 79   | 95                                                             |
| Läti        | 29                                                | 26   | 15   | 27                                                  | 24   | 15   | 0                                                              |
| Muud riigid | 30                                                | 30   | 19   | 5                                                   | 5    | 6    | 5                                                              |
| Kokku       | 100                                               | 100  | 100  | 100                                                 | 100  | 100  | 100                                                            |

Välismaalt ostis 2008. aasta oktoobrikuus ise või teiste kaudu sigarette 22% suitsetajatest (keskmiselt 25 pakki hinnaga 15,85 kr/pakk), seejuures regionaalselt oli ostjate osakaal kõrgeim Kirde-Eestis (55% suitsetajatest). Välismaalt sigarette hankivate suitsetajate 2008. aasta oktoobrikuu sigarettide kogutarbimisest moodustasid nende endi hinnangul välismaalt toodud sigaretid keskmiselt 40%. Seega, kui eeldada, et oktoobri tarbimine peegeldas tavapäraselt kuutarbimist, võib antud näitajat laiendada kogu aastale ning järeldada, et 2008. aastal moodustasid välisriikidest toodud sigaretid kõigi Eesti suitsetajate sigarettide kogutarbimisest keskmiselt 16% (2007. a 16%, 2006. a 14%). Seejuures need suitsetajad, kes Eesti kaubandusvõrgust sigarette üldjuhul ei osta, olid küsitluse järgi endale 2008. aastal sigarette hankinud peaaegu eranditult Venemaalt.

## 2. ELANIKE EKSPERTHINNANGUD SIGARETTIDE ILLEGAALSE KAUBANDUSE KOHTA

Üheks võimaluseks illegaalse tubakaturu uurimisel on elanike eksperthinnangute kasutamine. Viimased sisaldavad infot, mis põhineb igapäevasest elust kogunenud tähelepanekutel uuritava probleemi kohta. Antud peatükis on analüüsitud eksperthinnanguid illegaalsete sigarettide ostjate, tarbimise, müügi- ning infokanalite kohta. Samuti on esitatud elanike ettepanekud illegaalse kaubanduse takistamiseks ning vähendamiseks.

### 2.1. Illegaalsete kaubanduse aspektid

Peamiselt saavad elanikud illegaalse kaubanduse kohta informatsiooni oma suhtlusringkonna käest (vt tabel 2.1), teisel kohal on meediakanalid (TV, raadio, ajalehed, ajakirjad ning Internet). Vähem saadakse informatsiooni läbi enda kogemuse (nt illegaalseid sigarette ostes või müümist-ostmist pealt nähes). Samasugune pingerida oli ka varasematel aastatel. Võrreldes 2007. aastaga, märkisid elanikud infoallikatena oma kogemust ja suhtlusringkonda mõnevõrra vähem. Enda kogemus ja tutvusring on keskmisest rohkem infoallikateks väiksema sissetulekuga inimestele ning mitte-eestlastele, meedia aga suurema sissetulekuga elanikele, kõrgharidusega inimestele, alla 30-aastastele ning eestlastele. Lisaks saab olulise piirkondliku erinevusena välja tuua, et keskmisest kaks korda enam on isiklik kogemus infoallikaks Kirde-Eesti elanikele, samuti saadakse keskmisest oluliselt suuremal määral teavet oma suhtlusringkonnalt.

Tabel 2.1. Elanike infoallikad sigarettide illegaalse kaubanduse kohta  
(% vastanutest, märgitud mitu vastust)

|                             | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|-----------------------------|------|------|------|------|------|
| Sugulased, sõbrad, tuttavad | 46   | 47   | 43   | 44   | 39   |
| Meedia                      | 31   | 44   | 40   | 35   | 34   |
| Oma kogemus                 | 18   | 12   | 27   | 20   | 17   |
| Ei oska öelda               | 20   | 12   | 13   | 18   | 19   |

Järgnevalt on uuritud, kui paljusid salasigaretide ostjaid inimesed isiklikult tunnevad. Tabelis 2.2 toodud tulemustest nähtub, et 31% elanikest teab oma tutvusringkonnas olevat mõnesid ning 12% paljusid illegaalsete sigarettide ostjaid, ülejäänud ei tea ühtegi või neil puudub vastav info.

Kui 2007. aastal teadsid elanikud varasemast vähem enda tuttavate seas olevat illegaalsete sigarettide ostjaid, siis 2008. aastal viimaste tundmine taas suurenes. Sotsiaal-demograafilised erinevused sarnanevad eelnevalt kirjeldatud suhtlusringkonnalt info saamise omadega. Oma tutvusringkonna hulgas teavad salasigarettide ostjaid enim olevat madalama sissetulekuga inimesed, mitte-eestlased ning Kirde-Eesti elanikud.

Tabel 2.2. Illegaalsete sigarettide ostjate teadmine (% vastanutest)

|               | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | <b>2008</b> |
|---------------|------|------|------|------|-------------|
| Teab paljusid | 15   | 16   | 15   | 13   | <b>12</b>   |
| Teab mõnesid  | 32   | 34   | 30   | 26   | <b>31</b>   |
| Ei tea kedagi | 38   | 34   | 42   | 46   | <b>40</b>   |
| Ei oska öelda | 15   | 16   | 13   | 15   | <b>17</b>   |
| Kokku         | 100  | 100  | 100  | 100  | <b>100</b>  |

Jätakuvalt on elanike hinnangul kõige levinumateks salasigarettide müügikohtadeks turud, käest kätte müük tänavatel ning kauplemine müüja kodus (märkis vastavalt 52%, 50% ja 39% vastanutest). Isiklikult teadis pidevalt tegutsevat illegaalsete sigarettide müügikohta või müüjat iga viies vastanu, mida on sama palju kui 2007. aastal, kuid vähem kui varasematel aastatel (2006. aastal teadis selliseid müügikohti neljandik ning 2005. ja 2004. aastal peaaegu kolmandik elanikest). Piirkondlikult on elanikud salasigarettide müügikohtadega kõige rohkem kursis Kirde-Eestis, kus pidevalt tegutsevaid müügikohti või müüjaid teadis 41% vastanutest (täiendavalt vt lisa 2.3).

Küsitlusel uuriti ka elanike arvamust illegaalsete sigarettide osa kohta sigarettide üldises tarbimises. Kui 1990ndate lõpus oli elanike hinnangul salasigarettide osakaal sigarettide üldises tarbimises keskmiselt ligi 40%, siis 2007.-2008. aastaks oli antud näitaja vähenenud 30%-ni (vt tabel 2.3). Seega elanike eksperthinnangu kohaselt on sigarettide illegaalset kaubandust iseloomustanud langustrend.

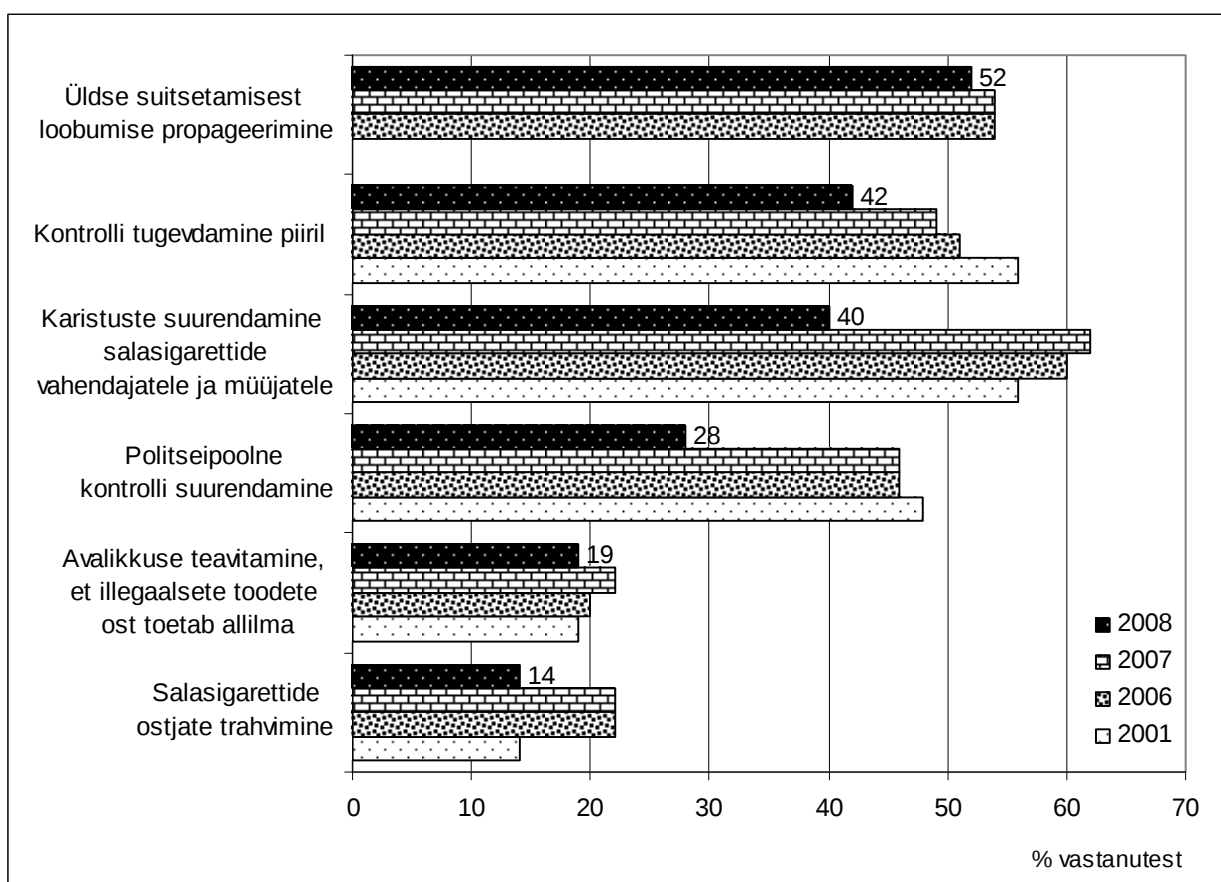
Tabel 2.3. Illegaalsete sigarettide tarbimise osakaal üldises sigarettide tarbimises (elanike eksperthinnangute keskmine)

| 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | <b>2008</b> |
|------|------|------|------|------|------|------|------|------|-------------|
| 38%  | 39%  | 37%  | 34%  | 32%  | 34%  | 32%  | 33%  | 30%  | <b>30%</b>  |

Illegaalsete sigarettide leviku ja tarbimise kohta kokkuvõtivate järelduste tegemiseks on vaja elanike eksperthinnanguid võrrelda inimeste hinnangutega iseenda tarbimiskäitumise kohta. Viimastele on keskendutud 3. peatükis.

## 2.2. Illegaalse kaubanduse piiramise meetmed

Eesti elanikud peavad vajalikuks sigarettide illegaalse kaubanduse piiramist; sellisel arvamusel, et mitte midagi ei oleks vaja teha, oli vaid 5% vastanutest. Järgnevalt on välja toodud, milliseid abinõusid hinnatakse efektiivseimateks. Joonisel 2.1 toodud hinnangutest nähtub, et kõige vajalikuma meetmena nimetasid elanikud üleüldist suitsetamisest loobumise propageerimist ning terviseprogrammide läbiviimist (s.o ulatuslikum teavitustöö suitsetamise kahjulikkusest, loobumist toetavate meetmete tõhustamine jne; perioodil 2006-2008 nimetasid *ca* pooled vastanud). Oluliseks peetakse ka kontrolli tugevdamist, kuid nii piirikontrolli kui politseikontrolli suurendamise vajalikkust märkis 2008. aastal varasemast vähem inimesi. Tugevdatud piirikontrolli vajadust on peale Eesti liitumist Euroopa Liiduga rõhutatud aasta-aastalt üha vähem (2003. aastal märkis 61% vastanutest). Vajaliku meetmena nimetati ka karistuste suurendamist illegaalsete sigarettide vahendajatele ja müüjatele, kuid antud abinõu märgiti samuti varasemast vähesemal määral. Kõige madalama toetuse pälvis elanike seas see, et riik hakkaks avalikkust rohkem teavitama illegaalsete sigarettide ostmise ja allilma toetamise vahelistest seostest ning illegaalsete sigarettide ostjaid trahvima.



Joonis 2.1. Sigarettide illegaalse kaubanduse piiramise meetmed

Üldist suitsetamisest loobumise propageerimist ja seda toetavaid meetmeid pooldasid enim kõrgharidusega elanikud ning tallinlased. Piirikontrolli tugevdamist soovitasid eelkõige Kesk-Eesti elanikud ning politseipoolse kontrolli suurendamist tallinlased. Karistuste karmistamise poolt illegaalsete sigarettide vahendajatele ja müüjatele olid kõige rohkem suurema sissetulekuga inimesed, eestlased ning alla 30-aastased. Sarnaselt varasematele aastatele märkisid erinevate piirangute vajadust regionaalselt kõige vähem Kirde-Eesti elanikud.

Lisaettepanekuna märgiti enim seda, et legaalsete sigarettide hinda võiks alandada läbi väiksema aktsiisimaksu. Arvestades sellega, et Eestis on sigarettide aktsiis olnud Euroopa Liidu miinimumnõudest madalam ning 2010. aastaks peab see olema viidud vastavusse, siis ei ole aktsiisimäära alandamine reaalselt teostatav ettepanek.

### 3. ILLEGAALSETE SIGARETTIDE ISIKLIK TARBIMINE

Illegaalsete sigarettide kaubanduse ja tarbimise trendide analüüsimisel saab eksperthinnangute kõrval kasutada ka elanike hinnanguid enda tarbimiskäitumise kohta, mis tuginevad isiklikele kokkupuudetele illegaalsete toodetega.

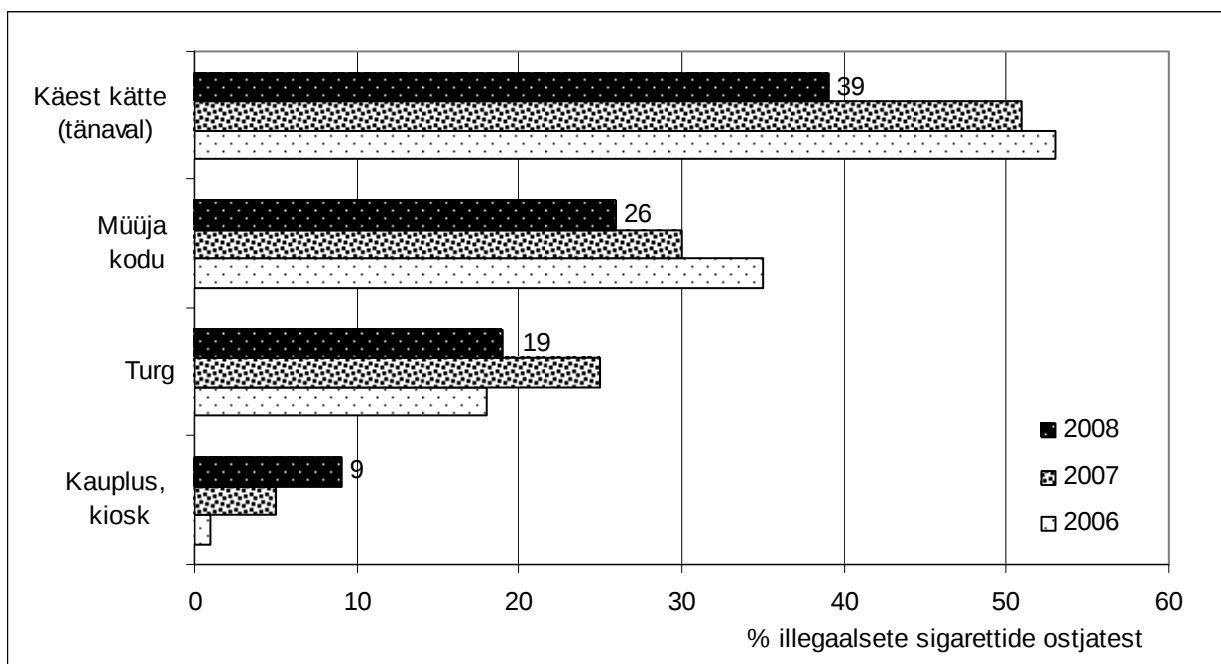
#### 3.1. Illegaalsete sigarettide kättesaadavus

Illegaalsete sigarettide müüki mõjutab ühe tegurina nende kättesaadavus. Küsitlusel hindasid illegaalsete sigarettide ostjad kättesaadavust oma kogemuse põhjal: kas ja kuidas on nende jaoks kättesaadavus muutunud. Tulemustest järeldub (vt tabel 3.1), et valdava osa illegaalsete sigarettide ostjate jaoks jäi kättesaadavus 2008. aastal samaks, ülejäänute hinnangul muutus see pigem raskemaks kui kergemaks (samas suurenes 2007. aastaga võrreldes 11%-punkti nende osakaal, kes teatasid kättesaadavuse hõlbustumisest). Ka pikema aegrea võrdlusest nähtub, et kättesaadavus on aasta-aastalt muutunud pigem raskemaks kui kergemaks.

Tabel 3.1. Illegaalsete sigarettide kättesaadavus aasta jooksul  
(% illegaalsete sigarettide ostjatest)

|                  | 1998 | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| Muutus kergemaks | 12   | 9    | 10   | 12   | 6    | 10   | 13   | 14   | 4    | 3    | 14   |
| Jäi samaks       | 27   | 50   | 52   | 50   | 54   | 55   | 61   | 49   | 60   | 63   | 53   |
| Muutus raskemaks | 24   | 16   | 29   | 33   | 32   | 25   | 17   | 30   | 20   | 21   | 20   |
| Ei oska öelda    | 37   | 25   | 9    | 5    | 8    | 10   | 9    | 7    | 16   | 13   | 13   |
| Kokku            | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  |

Peamiselt müüdi illegaalseid sigarette käest kätte tänaval ning müüja kodus, kolmandal kohal olid turud (vt joonis 3.1). Tänavamüüki nimetasid enim Põhja-Eesti ja Kirde-Eesti linnainimesed, müüja kodu ning turumüüki Kesk-Eesti elanikud. Kõigi kolme peamise ostukoha osatähtsus 2007. aastaga võrreldes vähenes, samas nimetati rohkem kaupluseid ja kioskeid ning lisaks märkisid suitsetajad küsitlusel, et neil on võimalus osta salasigarette kokkuleppel müüjaga ja ettetellimise kaudu mujal (nt enda kodus), mis viitab illegaalsete sigarettide hankimisele läbi otsekontaktide.



Joonis 3.1. Illegaalsete sigarettide ostukohad

Tabelis 3.2 esitatud pikemast aegreast järeldub, et tänavamüük oli väga levinud 1990ndate lõpus, samuti oli ulatuslikult levinud turumüük. 2000ndatel nimetatud ostukohtade osatähtsus vähenes ning tõusutrendi näitas illegaalsete sigarettide müümine-ostmine müüja kodus. Illegaalsete sigarettide vahendust kioskite ja kaupluste kaudu on peale 1990ndate lõppu iseloomustanud üldjoontes langustrend.

Tabel 3.2. Illegaalsete sigarettide ostukohad (% illegaalsete sigarettide ostjatest)

|                       | 1998 | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | <b>2008</b> |
|-----------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|-------------|
| Käest kätte (tänaval) | 66   | 68   | 59   | 43   | 50   | 35   | 33   | 48   | 53   | 51   | <b>39</b>   |
| Müüja kodu            | 21   | 15   | 23   | 33   | 34   | 40   | 44   | 38   | 35   | 30   | <b>26</b>   |
| Turg                  | 41   | 31   | 29   | 31   | 24   | 34   | 44   | 20   | 18   | 25   | <b>19</b>   |
| Kauplus, kiosk        | 24   | 13   | 7    | 13   | 8    | 2    | 4    | 8    | 1    | 5    | <b>9</b>    |
| Baar, pubi            | 3    | 3    | 1    | 0    | 2    | 0    | 1    | 3    | 0    | 2    | <b>2</b>    |
| Mujal                 | 0    | 2    | 3    | 9    | 16   | 10   | 13   | 13   | 8    | 8    | <b>16</b>   |

### 3.2. Illegaalsete sigarettide tarbimine

Illegaalsete sigarettide tarbimise peapõhjuseks on aastaid olnud legaalsete sigarettidega võrreldes odavam hind, mis oli määravaks faktoriks ka 2008. aastal (enim märkisid väiksema sissetulekuga inimesed ning Kirde-Eesti ja Kesk-Eesti elanikud). Tabelist 3.3 on näha, et see oli väga oluline 90%-le ning mõnevõrra oluline 10%-le illegaalsete sigarettide ostjatele. Mõnevõrra oluline on salasigaretide ostjatele ka asjaolu, et nende kättesaadavus on kerge (enim nimetasid Kirde-Eesti elanikud). Seda, et sigaretimark, mida soovitakse tarbida, pole legaalses kaubandusvõrgus saadaval, oli väga oluliseks põhjuseks peaaegu igale viiendale ning mõnevõrra oluline 15%-le illegaalsete sigarettide ostjatele (märkisid Venemaalt pärit sigarettide suitsetajad). Küsitluse andmetel ostetakse Eestis salasigaretidest kõige enam järgmisi marke: *L&M*, *More*, *Marlboro*, *Bond*.

Tabel 3.3. Illegaalsete sigarettide ostmise põhjused 2008. aastal (% illegaalsete sigarettide ostjatest)

|                                                 | Väga oluline | Mõnevõrra oluline | Pole oluline | Ei oska öelda |
|-------------------------------------------------|--------------|-------------------|--------------|---------------|
| Illegaalsed sigaretid on odavamad               | 90           | 10                | 0            | 0             |
| Illegaalsed sigaretid on kergesti kättesaadavad | 13           | 26                | 37           | 24            |
| Mark, mida tarbitakse, pole legaalselt saadaval | 23           | 15                | 40           | 22            |

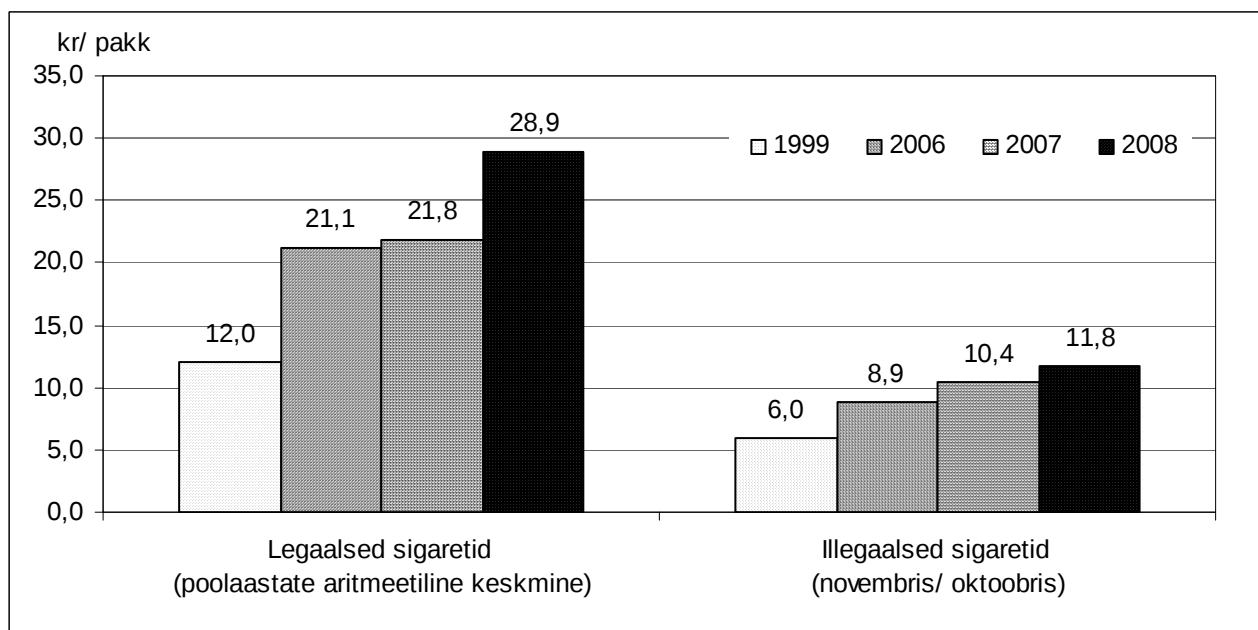
Eelnevast järeldus, et enamasti on legaalsete ja illegaalsete sigarettide hinnavahe salaturu leviku määravaks faktoriks. Kuna tubakatoodetele rakendatakse aktsiisimaksu, siis sellest tulenevalt on legaalsete sigarettide hind oluliselt kõrgem, lisaks tuleb legaalselt toodetelt tasuda ka käibemaks. Riigimaksudest kõrvalehoidmine võimaldab müüjatel pakkuda kaupa odavamalt ning teenida maksmata maksude arvel kasumit.

Euroopa Liidu (EL) liikmena peab Eesti tubakatoodete aktsiisipoliitika olema harmoneeritud EL nõuetele vastavaks, üleminekuperiood on aastani 2010. Eestis on sigarettide aktsiis olnud nõutavast miinimumtasemest madalam ning selleks, et sigarettide hinnatõusu kiirendada, tõsteti 2008. aastal kahel korral sigarettide aktsiisimäära<sup>3</sup>. Joonisel 3.2 toodud hinnavõrdlusest<sup>4</sup> nähtub, et legaalsete sigarettide keskmine hind tõusis 2008. aastal 28,9 kroonini, millega kaasnes ka illegaalsete sigarettide hinnatõus. 1990ndate lõpus olid illegaalsed sigaretid keskmiselt kaks korda odavamad kui legaalsed, perioodil 2005-2006 oli hinnaerinevus 2,4-kordne, 2007. aastal vähenes see 2,1-kordseks ning 2008. aastal kasvas taas 2,4-kordseks (seega on suurenenud illegaalsete sigarettide hinnaeelis).

<sup>3</sup> Fikseeritud määr 1000 sigareti kohta: 275 kr → 360 kr (alates 01.01.08) → 500 kr (alates 01.07.08).

Proportsionaalne määr: jaehinnast 26% → 28% (alates 01.01.08) → 31% (alates 01.07.08).

<sup>4</sup> Legaalsete sigarettide hinna aluseks on vabasse ringlusesse lubatud sigarettide maksumärkide statistika. Illegaalsete sigarettide hinna aluseks on tarbijaküsitluse andmed.



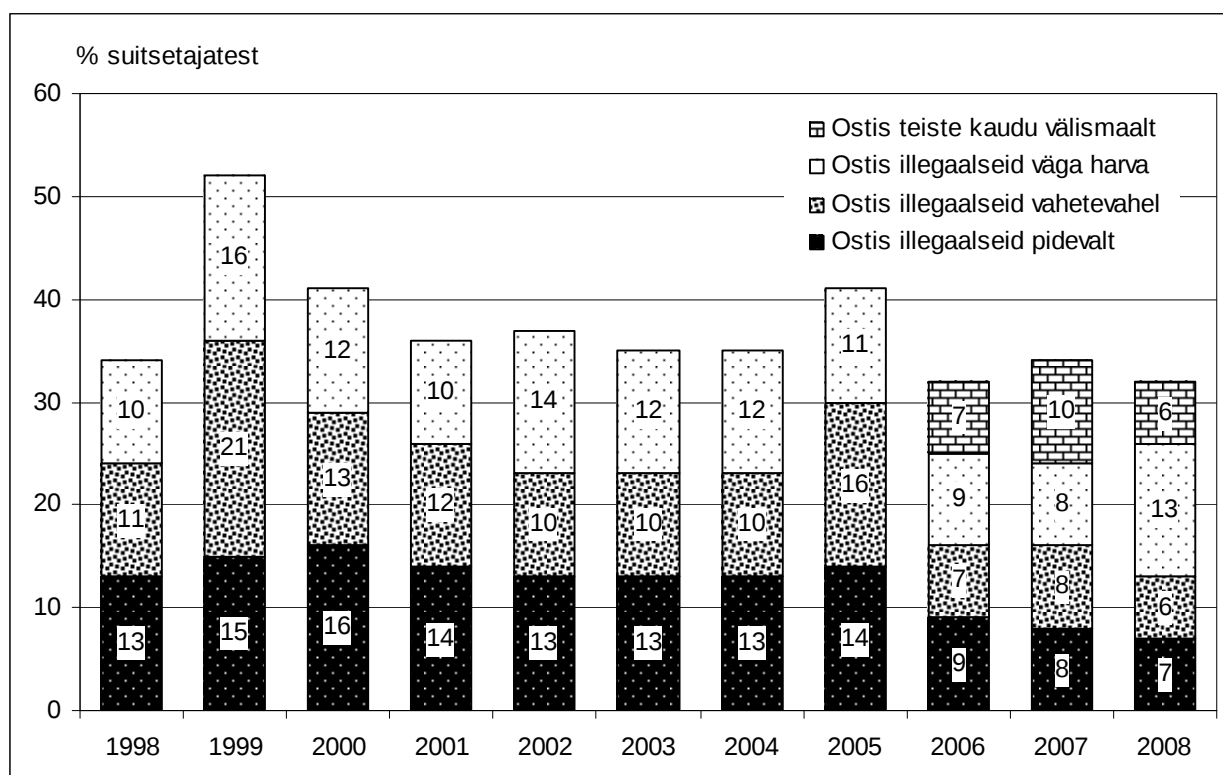
Joonis 3.2. Sigarettide keskmine hind

Järgnev illegaalsete sigarettide ostmise ja tarbimise analüüs tugineb suitsetajate hinnangutele oma isiklike kokkupuudete kohta salasigaretidega. Tulemustest järeldeb, et enda hinnangul ostis 2008. aastal salasigarette 26% suitsetajatest (vt tabel 3.4), seejuures ostis 7% suitsetajatest neid pidevalt, 6% vahetevahel ning 13% väga harva. Samas on illegaalsete sigarettide ostjate osakaal tegelikkuses suurem nende arvel, kes enda hinnangul salasigarette ei ostanud ja ei tarbinud, kuid palusid kellelgi teisel endale sigarette raha eest välismaalt tuua või ostsid teiste poolt välismaalt toodud ja müügiks pakutud sigarette (mis klassifitseerub samuti illegaalseks kaubanduseks). 2006. aastast on EKI metoodikasse sisse viidud muudatus, mis võimaldab nimetatud illegaalse kaubanduse vorme eraldi uurida. Kui võtta arvesse nii illegaalsete sigarettide ostmise (mida suitsetajad ise hindasid illegaalseks tegevuseks) kui teiste kaudu sigarettide välismaalt hankimine (mida suitsetajad ise hindasid ekslikult legaalseks tegevuseks), siis kokkuvõttes ostis 2008. aastal illegaalseid sigarette 32% suitsetajatest, seega iga kolmas suitsetaja. Võrreldes 2006.-2007. aastaga, on illegaalsete sigarettide suitsetajate osakaal jäänud peaaegu samale tasemele.

Tabel 3.4. Illegaalsete sigarettide teadlik ostmine (% suitsetajatest)

|                   | 1998 | 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|-------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| Ostis pidevalt    | 13   | 15   | 16   | 14   | 13   | 13   | 13   | 14   | 9    | 8    | 7    |
| Ostis vahetevahel | 11   | 21   | 13   | 12   | 10   | 10   | 10   | 16   | 7    | 8    | 6    |
| Ostis väga harva  | 10   | 16   | 12   | 10   | 14   | 12   | 12   | 11   | 9    | 8    | 13   |
| Ei ostanud        | 66   | 48   | 59   | 64   | 63   | 65   | 65   | 59   | 75   | 76   | 74   |
| Kokku             | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  | 100  |

Joonisel 3.3 toodud aegreast on näha, et salasigaretide ostjate osakaal oli kõige suurem 1990ndate lõpus, mil neid ostsid pooled suitsetajad. 2000ndatel sigarettide illegaalne kaubandus mõnevõrra vähenes (peamiselt mõnikord või harva salakaupa ostnute arvel). Perioodil 2006-2008 oli teadlikult illegaalseid sigarette ostvate suitsetajate osakaal viimase 11 aasta madalaim. Piirkondlikult on sigarettide illegaalne kaubandus kõige rohkem levinud Kirde-Eestis. Sarnaselt varasematele aastatele on illegaalsete sigarettide ostjaid rohkem väiksema sissetulekuga suitsetajate seas, mitte-eestlaste, meeste ning madalama haridusega suitsetajate hulgas (täiendavalt vt lisa 2.2).



Joonis 3.3. Illegaalsete sigarettide ostmine

Peamiselt on illegaalselt müüdud sigaretipakkidel olnud teise riigi maksumärk: märkis 78% illegaalsete sigarettide ostjatest. Seejuures oli valdavalt tegemist Venemaa maksumärgiga (94%-l juhtudel) ning vähemal määral teiste riikide maksumärkidega (nt Läti, Ukraina). Samas märkis 14% illegaalsete sigarettide ostjatest, et nende ostetud sigaretipakkidel polnud üldse maksumärki ning 2% hinnangul oli tegemist võltsitud Eesti maksumärgiga.

Küsitlusel hindasid salakaubaga kokkupuuteid omavad suitsetajad ka illegaalsete sigarettide osakaalu oma sigarettide kogutarbimises ning tulemustest järeldub, et keskmiselt 42% nende poolt suitsetatud sigarettidest oli 2008. aastal ostetud salakaubana (nende suitsetajate arvestuses, kes ise märkisid, et on ostnud salakaupa). Seejuures selgus küsitlusel, et 22% salasigaretide suitsetajatest tarbis ainult illegaalseid sigarette (2005-2007 iga neljas salasigaretide suitsetaja).

Nende suitsetajate hulgas, kes enda hinnangul 2008. aastal salakaupa ei ostnud, kuid hankisid sigarette teiste kaudu välismaalt, moodustasid välismaalt toodud sigaretid 19% tarbimisest.

Tabelis 3.5 on toodud illegaalsete sigarettide tarbimise osakaalu aegrida sigarettide kogutarbimisest, mis on eelnevaid hinnanguid arvesse võttes ümber arvestatud kõigi suitsetajate suhtes. See tähendab, et illegaalsete sigarettide suitsetajate ning teiste kaudu välismaalt sigarette hankivate suitsetajate hinnangutele tuginedes olid 2008. aastal keskmiselt 12% kõikidest suitsetajate poolt suitsetatud sigarettidest illegaalsed. Võrreldes antud näitajat eelnevate aastatega, saab öelda, et illegaalsete sigarettide osakaal kogutarbimises oli perioodil 2006-2008 madalaimal tasemel.

Tabel 3.5. Illegaalsete sigarettide tarbimise osakaal sigarettide kogutarbimises  
(ümberarvestus kõigi suitsetajate suhtes)

| 1999 | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | <b>2008</b> |
|------|------|------|------|------|------|------|------|------|-------------|
| 27%  | 21%  | 19%  | 19%  | 19%  | 17%  | 22%  | 15%  | 15%  | <b>12%</b>  |

Illegaalsete sigarettide turuosa ja selle muutuste kohta on kokkuvõtlikud järeldused tehtud 4. peatükis.

#### 4. ILLEGAALSETE SIGARETTIDE OSAKAAL SIGARETTITURUL

Illegaalsete sigarettide osakaalu leidmiseks üldises sigarettide tarbimises oli eelnevates peatükkides analüüsitud Eesti elanike eksperthinnanguid ning nende isiklikke kokkupuuteid illegaalsete sigarettidega. Järgnevalt on tehtud hinnangute võrdlus ning esitatud kokkuvõtlikud tulemused.

Elanike eksperthinnangute alusel oli illegaalsete toodete osakaaluks 30% sigarettide kogutarbimisest ja suitsetajate oma tarbimiskäitumise hinnangu alusel 12%. Seega erinevad hinnangud enam kui kahekordselt. Erinevate meetoditega leitud keskmised on mõjutatud mitmetest teguritest. Eksperthinnanguid mõjutab nii inimeste endi käitumine, igapäevaelust kogunev informatsioon, meedia kui ka asjaolu, et tegu on raskelt hinnatava küsimusega. Eksperthinnangutes hindavad inimesed elanikkonna üldist käitumist ning eksperthinnangud on enamasti ülehinnatud. Antud juhul on võimendavaks asjaoluks see, et suitsetamine on tervisele kahjulik ning juba seetõttu halb harjumus, samuti on halvustatav illegaalse kauba tarbimine. Samal põhjusel on hinnang enda käitumisele üldjuhul alahinnatud. Inimesed püüavad vähendada ning varjata oma sigarettide tarbimise näitajaid. Seejuures ei pruugi see alati olla tahtlik, enda käitumist püütakse alateadlikult näidata heast küljest ja paremana, kui see tegelikult on.

**EKI hinnangul moodustasid 2008. aastal illegaalsed sigarettid 20-25% üldisest sigarettide siseturumahust** (mis on võrdsustatud kodumaise tarbimisega). Varasemate aastate hinnangud ning illegaalsete sigarettide turgu iseloomustavad näitajad on toodud tabelis 4.1.

Legaalsete sigarettide kaubanduse andmed tuginevad Statistikaameti väliskaubanduse andmetele, kuna kohalik tubakatööstus puudub alates 1996. aastast. Analüüsis on võetud arvesse, et 2007. aastal ei läinud kõik imporditud sigarettid vabasse ringlusesse, EKI hinnangul olid importijatel soetatud ca 9-kuulised laovarud<sup>5</sup>, mis realiseeriti 2008. aastal (võimaldas müüa sigarette odavamalt, kuna jaehind sisaldas aktsiisi 2007. aasta aktsiisimäära alusel, mis oli 2008. aasta omast madalam). Legaalseid sigarette müüdi 2008. aastal 2,62 miljardit tükki ning töös on eeldatud, et sarnaselt varasematele aastatele moodustas turistide poolt ostetud ja riigist välja viidud sigarettide kogus sigarettide legaalsest kaubandusest hinnanguliselt ca 10%. Sigarettide illegaalse kaubanduse absoluutmahu väljaselgitamiseks on kasutatud legaalsete sigarettide kodumaist tarbimist, st turistide ostud on legaalsest müügist maha arvatud.

---

<sup>5</sup> Laovarud ei sisaldu legaalsete sigarettide aruandeaasta siseturu müügis, nt laovarud 2007. aasta lõpu seisuga arvestatakse 2008. aasta müügi hulka. Samasugune arvestus on tehtud varasemate aastate kohta; EKI hinnangul olid sigarettide importijad soetanud 2005.-2006. aastal ca 3-kuulised laovarud ning 2007. aastal ca 9-kuulised laovarud, mis realiseeriti aruandeaastale järgneval aastal. 2008. aastal soetatud sigarettidest jäid hinnanguliselt realiseerimata ca 3-kuulised laovarud.

Tabel 4.1. Sigarettide illegaalse kaubanduse maht ja arvestuslik maksutulukaotus

| Näitaja                                                    | Ühik          | 1999 <sup>6</sup> | 2000 <sup>6</sup> | 2001 | 2002  | 2003  | 2004  | 2005  | 2006  | 2007  | 2008             |
|------------------------------------------------------------|---------------|-------------------|-------------------|------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|------------------|
| Legaalsete sigarettide müük siseturul (sh turistide ostud) | mld sigaretti | 2,25              | 1,94              | 1,94 | 2,29  | 2,33  | 2,04  | 1,95  | 2,34  | 2,33  | <b>2,62</b>      |
| Illegaalse kaubanduse osakaal siseturul                    | %             | 33                | 30                | 28   | 22-25 | 22-25 | 22-25 | 25-30 | 20-25 | 20-25 | <b>20-25</b>     |
| Sigarettide illegaalse kaubanduse keskmine maht            | mld sigaretti | 1,11              | 0,83              | 0,68 | 0,64  | 0,64  | 0,56  | 0,67  | 0,61  | 0,61  | <b>0,59-0,79</b> |
|                                                            | mln krooni    | 333               | 271               | 238  | 228   | 248   | 267   | 296   | 273   | 317   | <b>348-464</b>   |
| Riigieelarvesse laekumata aktsiis                          | mln krooni    | 277               | 229               | 205  | 191   | 226   | 234   | 311   | 290   | 293   | <b>507</b>       |
| Riigieelarvesse laekumata käibemaks                        | mln krooni    | 110               | 90                | 80   | 72    | 82    | 86    | 103   | 94    | 102   | <b>154</b>       |

Illegaalsed sigaretid moodustasid 1990ndate lõpus kolmandiku Eesti elanike poolt tarbitud sigarettidest ning 2000ndatel nende osakaal vähenes. Perioodil 2002-2004 püsis salakaubandus üldjoontes ühel tasemel, 2005. aastal salaturu osakaal mõnevõrra suurenes, 2006. aastal taas vähenes, jäädes 2007. ja 2008. aastal samale tasemele. Eestis müüdi 2008. aastal hinnanguliselt 0,59-0,79 miljardit salasigaretti, millede käive oli 348-464 miljonit krooni.

Sigarettide illegaalne kaubandus tähendab tasumata käibemaksu ja aktsiisi arvel riigieelarvesse mittelaekuvaid maksusummasid (tubakaaktsiisist laekus 2008. aastal riigieelarvesse 1,5 miljardit krooni). Kui illegaalselt ostetud sigarettidelt oleks tasutud aktsiis (keskmiselt 17,2 kr paki kohta) ja 18%-line käibemaks, siis oleks riik saanud hinnanguliselt ca 661 miljonit krooni täiendavat maksutululu<sup>7</sup>.

<sup>6</sup> Eestis legaalselt soetatud ja reisijate poolt riigist välja viidud sigarettide statistika puudumise tõttu võivad illegaalse turu maht ja maksutulukaotused olla ülehinnatud välismaaga seotud ostude osakaalu võrra legaalsest sigaretiturust.

<sup>7</sup> Laekumata maksusummade arvestuse aluseks on võetud illegaalsete sigarettide turu osakaalu vahemikhinnangu alampiir.

## KOKKUVÕTE

Eestis suitsetab 28% täiskasvanutest ning illegaalseid sigarette ostis 2008. aastal 32% suitsetajatest. Teadlikult ostis illegaalseid sigarette 26% suitsetajatest ning 6% suitsetajatest osales illegaalses kaubanduses seda endale teadvustamata. Need on suitsetajad, kes enda hinnangul ostsid vaid legaalseid tooteid, kuid samas palusid kellelgi teisel endale välismaalt sigarette tuua või ostsid teiste poolt välismaalt toodud ja müügiks pakutud sigarette ning selliste rahaliste tehingute näol on samuti tegemist varimajandusega.

Regionaalselt on illegaalsete sigarettide kaubandus sarnaselt varasematele aastatele enim levinud Kirde-Eestis. Illegaalsete sigarettide ostjaid on rohkem väiksema sissetulekuga suitsetajate seas, mitte-eestlaste, meeste ning madalama haridusega suitsetajate hulgas. Odavam hind on tarbijatele peamiseks ajendiks salasigaretide ostmisel. Nii legaalse kui illegaalsete sigarettide hind 2008. aastal tõusis, omavaheline hinnaerinevus oli 2,4-kordne. Peamiselt müüakse salasigarette käest kätte tänaval ning müüja kodus.

Sigaretide illegaalse kaubanduse osakaal jäi 2008. aastal samale tasemele, võrreldes perioodiga 2006-2007. Illegaalsete sigarettide osakaal siseturumahust oli EKI hinnangul 20-25%. Koguseliselt tähendab see, et 2008. aastal müüdi 0,59-0,79 miljardit salasigaretti, millede maksumus oli 348-464 miljonit krooni. Illegaalse kaubanduse tõttu jäi riigil 2008. aastal hinnanguliselt saamata ca 661 miljonit krooni aktsiisi- ja käibemaksutulu.

Eesti elanikud peavad vajalikuks sigarettide illegaalse kaubanduse piiramist, kõige vajalikuma meetmena nimetati üleüldist suitsetamisest loobumise propageerimist ning terviseprogrammide läbiviimist (s.o ulatuslikum teavitustöö suitsetamise kahjulikkusest, loobumist toetavate meetmete tõhustamine jne). Mõju arvatakse olevat ka kontrolli intensiivistamisel piiril ja politsei poolt. Vajaliku meetmena märgiti veel karistuste suurendamist illegaalsete sigarettide vahendajatele ja müüjatele.

## KÜSITLUSTULEMUSTE PROTSENTJAOTUSED

### KAS TEIE SUITSETATE? (% vastanutest)

|                                       |    |                                |
|---------------------------------------|----|--------------------------------|
| Ei suitseta üldse                     | 72 |                                |
| Suitsetan väga harva (mitte iga päev) | 8  |                                |
| Suitsetan iga päev                    | 20 | keskmiselt 15 sigaretti päevas |

### KUIDAS TE OLETE 2008. AASTA JOOKSUL MUUTNUD OMA SUITSETAMISHARJUMUSI? (% 2008. aasta jooksul suitsetanutest)

|                         |    |
|-------------------------|----|
| Loobusin suitsetamisest | 6  |
| Suitsetan vähem         | 38 |
| Suitsetan sama palju    | 50 |
| Suitsetan rohkem        | 6  |

### KUI TE OLETE 2008. AASTAL SUITSETAMISEST LOOBUNUD VÕI HAKANUD VÄHEM SUITSETAMA, SIIS MIS OLI SELLE AJENDIKS? (% suitsetamise vähendajatest ja loobujatest; märgitud mitu vastust)

|                                                                             |    |
|-----------------------------------------------------------------------------|----|
| Enda terviseprobleemid                                                      | 32 |
| Oma lähedaste pärast                                                        | 16 |
| Suitsetamine on ebamugavam<br>(nt avalikes kohtades ei tohi suitsetada jne) | 25 |
| Suitsetamine muutus liiga kalliks                                           | 58 |
| Muu põhjus                                                                  | 9  |

### SIGARETTIDE HIND ON 2008. AASTAL KIIRESTI TÕUSNUD JA JÄTKAB TÕUSU KA 2009. AASTAL. KAS JA KUIDAS TE KAVATSETE 2009. AASTAL MUUTA OMA SUITSETAMISHARJUMUSI? (% suitsetajatest)

|                         |    |
|-------------------------|----|
| Loobun suitsetamisest   | 18 |
| Hakkan vähem suitsetama | 34 |
| Ei muuda midagi         | 22 |
| Ei oska öelda           | 26 |

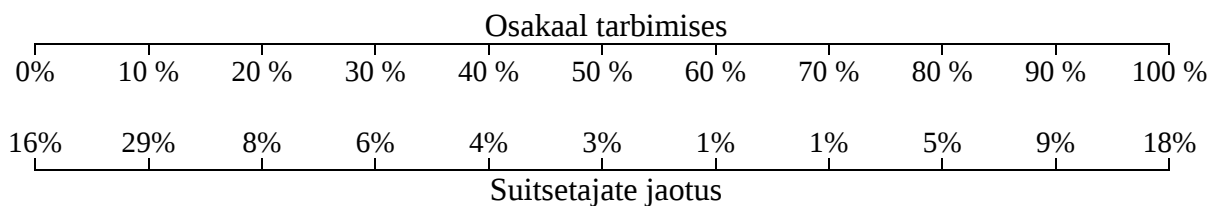
### KAS TE MURETSETE ENDALE SIGARETTE TAGAVARAKS? (% suitsetajatest)

|                          |    |
|--------------------------|----|
| Oman pidevalt varu       | 12 |
| Muretsen mõnikord varuks | 32 |
| Ei muretse varuks        | 56 |

### KAS TE OLETE 2008. AASTAL OSTNUD ENDALE VÄLISMAALT SIGARETTE TAGAVARAKS, ET NEID EESTIS SUITSETADA? (% suitsetajatest, märgitud mitu vastust)

|                                                                                                            |    |                                           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|-------------------------------------------|
| Ostsin endale ise välismaal olles sigarette varuks,<br>et neid hiljem Eestis suitsetada                    | 24 | toodud aruandes:<br>millistest riikidest? |
| Ostsin varuks sigarette, mida minu enda palve peale<br>tõid mulle välismaalt teised inimesed               | 15 | millistest riikidest?                     |
| Ostsin varuks teiste poolt välismaalt toodud sigarette,<br>mida ma ei tellinud, aga mida mulle pakuti osta | 9  | millistest riikidest?                     |
| Ei ostnud ise ega teiste kaudu välismaalt sigarette varuks                                                 | 53 |                                           |

MILLISE OSA MOODUSTASID TEIE ENDA POOLT JA TEISTE KAUDU VÄLISMAALT OSTETUD SIGARETID TEIE SIGARETTIDE KOGUTARBIMISEST 2008. AASTA OKTOOBRIS?



PALUN MÄRKIGE, KUI PALJU JA MILLISE HINNAGA TE OSTSITE 2008. AASTA OKTOOBRIS ISE VÕI TEISTE KAUDU VÄLISMAALT SIGARETTE? (% suitsetajatest)

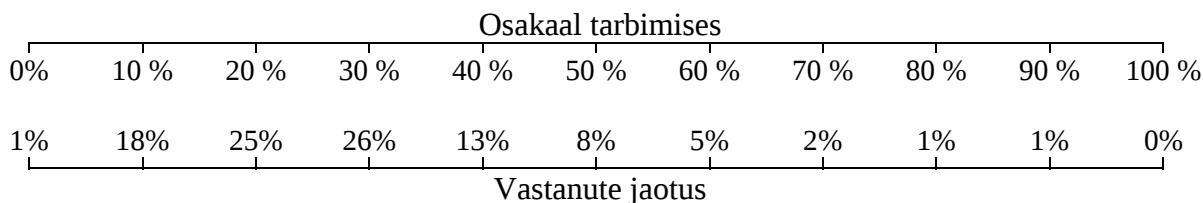
|                                          |    |                                           |
|------------------------------------------|----|-------------------------------------------|
| Ostsin oktoobris välismaalt sigarette    | 22 | keskmiselt 25 pakki hinnaga 15,85 kr pakk |
| Ei ostnud oktoobris välismaalt sigarette | 78 |                                           |

### **SALASIGARETTIDE KAUBANDUS EESTIS**

KAS TEIE TUTVUSRINGKONNAS ON INIMESI, KES OSTAVAD SALASIGARETTE? (% vastanutest)

|                    |    |
|--------------------|----|
| Jah, tean paljusid | 12 |
| Jah, tean mõnesid  | 31 |
| Ei tea kedagi      | 40 |
| Ei oska öelda      | 17 |

KUI SUUREKS TE HINDATE SALASIGARETTIDE OSA EESTI ELANIKE ÜLDISES SIGARETTIDE TARBIMISES?



MILLISED ON TEIE ARVATES SALASIGARETTIDE PEAMISED MÜÜGIKOHAD? (% vastanutest, märgitud mitu vastust)

|                       |    |
|-----------------------|----|
| Käest kätte (tänaval) | 50 |
| Turud                 | 52 |
| Kauplused, kioskid    | 5  |
| Baarid, pubid         | 2  |
| Müüja kodu            | 39 |
| Muu koht              | 3  |
| Ei oska öelda         | 19 |

KAS TEIE ISIKLIKULT TEATE MÕNDA PIDEVALT TEGUTSEVAT SALASIGARETTIDE MÜÜGIKOHTA VÕI MÜÜJAT? (% vastanutest)

|     |    |
|-----|----|
| Jah | 20 |
| Ei  | 80 |

**KUST TE OLETE 2008. AASTAL SAANUD SALASIGARETTIDE KAUBANDUSE KOHTA INFORMATSIOONI? (% vastanutest, märgitud mitu vastust)**

|                                                             |    |
|-------------------------------------------------------------|----|
| Oma kogemusest (olen müümist näinud või ise ostnud)         | 17 |
| Sugulaste, sõprade, tuttavate käest kuulnud                 | 39 |
| Meediast saanud (TV, raadio, ajalehed, ajakirjad, Internet) | 34 |
| Mujalt                                                      | 0  |
| Ei oska öelda                                               | 19 |

**MIDA TULEKS TEIE ARVATES TEHA SALASIGARETTIDEGA VÕITLEMISEKS? (% vastanutest, märgitud mitu vastust)**

|                                                                               |    |
|-------------------------------------------------------------------------------|----|
| Suurendada karistusi salasigaretide vahendajatele ja müüjatele                | 40 |
| Trahvida salasigaretide ostjaid                                               | 14 |
| Politseil suurendada kontrolli                                                | 28 |
| Tugevdada kontrolli piiril                                                    | 42 |
| Rohkem selgitada avalikkusele, et salasigaretide ostmisega toetatakse allilma | 19 |
| Propageerida üldse suitsetamisest loobumist, viia läbi terviseprogramme       | 52 |
| Mitte midagi ei tuleks teha                                                   | 5  |
| Muu meede                                                                     | 10 |

**KOKKUPUUTED SALASIGARETTIDEGA**

**KAS TE ISE OLETE 2008. AASTAL OSTNUD SALASIGARETTE? (% suitsetajatest)**

|                   |    |
|-------------------|----|
| Ei ole ostnud     | 74 |
| Ostin väga harva  | 13 |
| Ostin vahetevahel | 6  |
| Ostin pidevalt    | 7  |

**KUI TE EI OSTNUD 2008. AASTAL SALASIGARETTE, SIIS KUI OLULISED ON TEIE JAOKS JÄRGMISED PÕHJUSED? (% legaalse sigarettide eelistajatest)**

|                                                           | Väga oluline | Mõnevõrra oluline | Ei ole oluline | Ei oska öelda |
|-----------------------------------------------------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|
| Majanduslik olukord võimaldab osta legaalseid sigarette   | 45           | 33                | 13             | 9             |
| Pean endast lugu ja põhimõtteliselt ei osta salasigarette | 52           | 21                | 22             | 5             |
| Minu sõprusringkond suhtuks sellesse halvustavalt         | 12           | 12                | 51             | 25            |
| Salasigarette pole kerge saada                            | 7            | 15                | 43             | 35            |
| Salasigaretid võivad olla tervisele ohtlikud              | 44           | 22                | 18             | 16            |
| Salasigaretide kvaliteet on halb                          | 46           | 21                | 12             | 21            |
| Salasigaretide ostmisega rikuksin seadust                 | 31           | 29                | 31             | 9             |
| Salasigaretide ostmisega toetaksin allilma                | 34           | 26                | 26             | 14            |
| Muu põhjus                                                | 4            |                   |                |               |

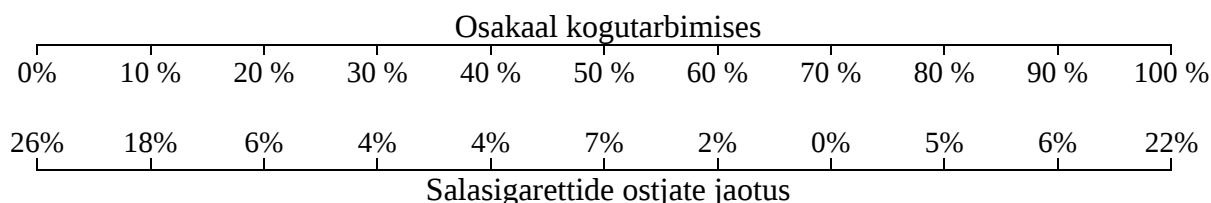
**KUI TE OSTSITE 2008. AASTAL SALASIGARETTE, SIIS KUI OLULISED ON TEIE JAOKS JÄRGMISED PÕHJUSED? (% salasigaretide ostjatest)**

|                                                    | Väga oluline | Mõnevõrra oluline | Ei ole oluline | Ei oska öelda |
|----------------------------------------------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|
| Salasigaretid on odavamad                          | 90           | 10                | 0              | 0             |
| Salasigaretid on minu jaoks kergesti kättesaadavad | 13           | 26                | 37             | 24            |
| Mark, mida tarbin, pole legaalselt saadaval        | 23           | 15                | 40             | 22            |
| Muu põhjus                                         | 2            |                   |                |               |

PALUN MÄRKIGE, KUI PALJU JA MILLISE HINNAGA TE OSTSITE 2008. AASTA OKTOOBRIS SALASIGARETTE? (% salasigaretide ostjatest)

|                                   |    |                                          |
|-----------------------------------|----|------------------------------------------|
| Ostsin oktoobris salasigarette    | 63 | keskmiselt 33 pakki hinnaga 11,8 kr pakk |
| Ei ostnud oktoobris salasigarette | 37 |                                          |

MILLISE OSA MOODUSTASID SALASIGARETID TEIE SIGARETTIDE KOGUTARBIMISEST 2008. AASTA OKTOOBRIS?



MILLISEID SALASIGARETTIDE MARKE TE KÕIGE ROHKEM OSTATE?

Peamised: *L&M, More, Marlboro, Bond*

MILLINE MAKSUMÄRK ON OLNUD TEIE POOLT 2008. AASTAL OSTETUD SALASIGARETTIDE PAKKIDEL? (% salasigaretide ostjatest, märgitud mitu vastust)

|                                     |    |                                |
|-------------------------------------|----|--------------------------------|
| Võltsitud Eesti maksumärk           | 2  |                                |
| Teise riigi maksumärk (mitte Eesti) | 78 | millise riigi? toodud aruandes |
| Maksumärki polegi olnud             | 14 |                                |

KUST TE TAVALISELT SALASIGARETTE OSTATE?

(% salasigaretide ostjatest, märgitud mitu vastust)

|                         |    |
|-------------------------|----|
| Käest kätte (tänavalt)  | 39 |
| Turult                  | 19 |
| Kauplustest, kioskitest | 9  |
| Baaridest, pubidest     | 2  |
| Müüja kodust            | 26 |
| Mujalt                  | 16 |

KUIDAS MUUTUS TEIE JAOKS SALASIGARETTIDE KÄTTESAADAVUS 2008. AASTA JOOKSUL? (% salasigaretide ostjatest)

|                  |    |
|------------------|----|
| Muutus kergemaks | 14 |
| Jäi samaks       | 53 |
| Muutus raskemaks | 20 |
| Ei oska öelda    | 13 |

## KÜSITLUSTULEMUSTE PROTSENTJAOTUSED SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISTE GRUPPIDE LÕIKES

### Elanike suitsetamisharjumused

(% vastanutest)

|                                                          |                   | Ei suitseta<br>üldse | Suitsetab<br>väga harva | Suitsetab<br>iga päev |
|----------------------------------------------------------|-------------------|----------------------|-------------------------|-----------------------|
| <b>Keskmiselt</b>                                        |                   | <b>72</b>            | <b>8</b>                | <b>20</b>             |
| <b>Regioon</b>                                           | Põhja-Eesti       | 72                   | 9                       | 19                    |
|                                                          | Kesk-Eesti        | 72                   | 7                       | 21                    |
|                                                          | Kirde-Eesti       | 68                   | 9                       | 23                    |
|                                                          | Lääne-Eesti       | 78                   | 6                       | 16                    |
|                                                          | Lõuna-Eesti       | 73                   | 6                       | 21                    |
| <b>Elukoht</b>                                           | Tallinn           | 73                   | 8                       | 19                    |
|                                                          | suured linnad     | 73                   | 6                       | 21                    |
|                                                          | väikelinnad       | 73                   | 10                      | 17                    |
|                                                          | maa-asulad        | 72                   | 6                       | 22                    |
| <b>Rahvus</b>                                            | eestlased         | 74                   | 8                       | 18                    |
|                                                          | mitte-eestlased   | 68                   | 7                       | 25                    |
| <b>Vanus</b>                                             | 18 - 29 aastased  | 63                   | 13                      | 24                    |
|                                                          | 30 - 49 aastased  | 70                   | 7                       | 23                    |
|                                                          | 50 - 64 aastased  | 76                   | 6                       | 18                    |
|                                                          | 65 - 74 aastased  | 91                   | 2                       | 7                     |
| <b>Sugu</b>                                              | naised            | 80                   | 7                       | 13                    |
|                                                          | mehed             | 64                   | 8                       | 28                    |
| <b>Haridus</b>                                           | alg-, põhiharidus | 59                   | 1                       | 40                    |
|                                                          | keskharidus       | 68                   | 9                       | 23                    |
|                                                          | kõrgharidus       | 81                   | 8                       | 11                    |
| <b>Netosissetulek<br/>leibkonnaliikme<br/>kohta kuus</b> | alla 2001 kr      | 57                   | 6                       | 37                    |
|                                                          | 2001- 4000 kr     | 71                   | 5                       | 24                    |
|                                                          | 4001- 6000 kr     | 77                   | 5                       | 18                    |
|                                                          | 6001- 8000 kr     | 73                   | 7                       | 20                    |
|                                                          | üle 8000 kr       | 69                   | 14                      | 17                    |

**Illegaalsete sigarettide ostmine 2008. aastal**

(% suitsetajatest)

|                                                          |                   | Ei<br>ostnud | Ostis<br>väga harva | Ostis<br>vahetevahel | Ostis<br>pidevalt |
|----------------------------------------------------------|-------------------|--------------|---------------------|----------------------|-------------------|
| <b>Keskmiselt</b>                                        |                   | <b>74</b>    | <b>13</b>           | <b>6</b>             | <b>7</b>          |
| <b>Regioon</b>                                           | Põhja-Eesti       | 79           | 13                  | 6                    | 2                 |
|                                                          | Kesk-Eesti        | 81           | 3                   | 13                   | 3                 |
|                                                          | Kirde-Eesti       | 52           | 27                  | 0                    | 21                |
|                                                          | Lääne-Eesti       | 80           | 15                  | 5                    | 0                 |
|                                                          | Lõuna-Eesti       | 74           | 7                   | 10                   | 9                 |
| <b>Elukoht</b>                                           | Tallinn           | 81           | 12                  | 6                    | 1                 |
|                                                          | suured linnad     | 62           | 20                  | 2                    | 16                |
|                                                          | väikelinnad       | 69           | 21                  | 8                    | 2                 |
|                                                          | maa-asulad        | 75           | 7                   | 9                    | 9                 |
| <b>Rahvus</b>                                            | eestlased         | 84           | 7                   | 6                    | 3                 |
|                                                          | mitte-eestlased   | 54           | 25                  | 8                    | 13                |
| <b>Vanus</b>                                             | 18 - 29 aastased  | 75           | 9                   | 10                   | 6                 |
|                                                          | 30 - 49 aastased  | 74           | 17                  | 5                    | 4                 |
|                                                          | 50 - 64 aastased  | 70           | 14                  | 4                    | 12                |
|                                                          | 65 - 74 aastased  | 72           | 8                   | 6                    | 14                |
| <b>Sugu</b>                                              | naised            | 79           | 16                  | 2                    | 3                 |
|                                                          | mehed             | 69           | 12                  | 10                   | 9                 |
| <b>Haridus</b>                                           | alg-, põhiharidus | 66           | 9                   | 11                   | 14                |
|                                                          | keskharidus       | 72           | 16                  | 6                    | 6                 |
|                                                          | kõrgharidus       | 82           | 8                   | 5                    | 5                 |
| <b>Netosissetulek<br/>leibkonnaliikme<br/>kohta kuus</b> | alla 2001 kr      | 24           | 24                  | 14                   | 38                |
|                                                          | 2001- 4000 kr     | 72           | 13                  | 10                   | 5                 |
|                                                          | 4001- 6000 kr     | 78           | 9                   | 6                    | 7                 |
|                                                          | 6001- 8000 kr     | 74           | 17                  | 5                    | 4                 |
|                                                          | üle 8000 kr       | 85           | 10                  | 3                    | 2                 |

**Pidevalt tegutseva illegaalsete sigarettide müügikoha/ müüja teadmine**  
(% vastanutest)

|                                                          |                   | Teab      | Ei tea    |
|----------------------------------------------------------|-------------------|-----------|-----------|
| <b>Keskmiselt</b>                                        |                   | <b>20</b> | <b>80</b> |
| <b>Regioon</b>                                           | Põhja-Eesti       | 14        | 86        |
|                                                          | Kesk-Eesti        | 20        | 80        |
|                                                          | Kirde-Eesti       | 41        | 59        |
|                                                          | Lääne-Eesti       | 10        | 90        |
|                                                          | Lõuna-Eesti       | 22        | 78        |
| <b>Elukoht</b>                                           | Tallinn           | 16        | 84        |
|                                                          | suured linnad     | 31        | 69        |
|                                                          | väikelinnad       | 14        | 86        |
|                                                          | maa-asulad        | 20        | 80        |
| <b>Rahvus</b>                                            | eestlased         | 16        | 84        |
|                                                          | mitte-eestlased   | 30        | 70        |
| <b>Vanus</b>                                             | 18 - 29 aastased  | 21        | 79        |
|                                                          | 30 - 49 aastased  | 19        | 81        |
|                                                          | 50 - 64 aastased  | 22        | 78        |
|                                                          | 65 - 74 aastased  | 16        | 84        |
| <b>Sugu</b>                                              | naised            | 17        | 83        |
|                                                          | mehed             | 23        | 77        |
| <b>Haridus</b>                                           | alg-, põhiharidus | 23        | 77        |
|                                                          | keskharidus       | 23        | 77        |
|                                                          | kõrgharidus       | 15        | 85        |
| <b>Netosissetulek<br/>leibkonnaliikme<br/>kohta kuus</b> | alla 2001 kr      | 37        | 63        |
|                                                          | 2001- 4000 kr     | 26        | 74        |
|                                                          | 4001- 6000 kr     | 18        | 82        |
|                                                          | 6001- 8000 kr     | 19        | 81        |
|                                                          | üle 8000 kr       | 15        | 85        |

## KÜSITLETUD KOGUMI ISELOOMUSTUS

### Regiooni järgi<sup>8</sup>:

|             |     |
|-------------|-----|
| Põhja-Eesti | 41% |
| Kesk-Eesti  | 10% |
| Kirde-Eesti | 14% |
| Lääne-Eesti | 11% |
| Lõuna-Eesti | 24% |

### Elukoha järgi:

|                            |     |
|----------------------------|-----|
| Tallinn                    | 31% |
| suured linnad <sup>9</sup> | 19% |
| väikelinnad                | 18% |
| maa-asulad                 | 32% |

### Rahvuse järgi:

|                 |     |
|-----------------|-----|
| eestlased       | 69% |
| mitte-eestlased | 31% |

### Vanuse järgi:

|                  |     |
|------------------|-----|
| 18 - 29 aastased | 25% |
| 30 - 49 aastased | 38% |
| 50 - 64 aastased | 24% |
| 65 - 74 aastased | 13% |

### Soo järgi:

|        |     |
|--------|-----|
| naised | 54% |
| mehed  | 46% |

### Hariduse järgi:

|                                    |     |
|------------------------------------|-----|
| alg- ja põhiharidus                | 9%  |
| keskharidus (k.a keskeriharidus)   | 55% |
| kõrgharidus (k.a magister, doktor) | 36% |

### Netosissetuleku järgi

#### (leibkonnaliikme kohta kuus):

|               |     |
|---------------|-----|
| alla 2001 kr  | 5%  |
| 2001- 4000 kr | 22% |
| 4001- 6000 kr | 27% |
| 6001- 8000 kr | 20% |
| üle 8000 kr   | 26% |

<sup>8</sup> Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 2001. aasta määrusega nr 126 kinnitatud Eesti piirkondlike üksuste statistilise klassifikaatori 3. tasemel esitatud maakondade grupid:  
Põhja-Eesti: Harju maakond (sh Tallinn)  
Kesk-Eesti: Järva, Lääne-Viru ja Rapla maakond  
Kirde-Eesti: Ida-Viru maakond  
Lääne-Eesti: Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakond  
Lõuna-Eesti: Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võru maakond

<sup>9</sup> Tartu, Narva, Pärnu, Kohtla-Järve ja Jõhvi